

Kepele ea bafulu

Basotho ba ne ba epela bafulu, ba bona ba ba phuthile ka mohlala 'me ba fihle ba kotomatsoe ka hara lebita ba talimile bochiabela

Morena Libe, moholoane oa Makhachane ka ho qenehela mohlala oo oa kepele a etsa ntoa e kholo le lihlopha tse npe ho baruti ha morali oa hae a ne a boloka a kentsoe lekeseng. A lona haholo le ho rohakana ho a biling a thangoa matapho a hatelloa fatie tseleng 'me tsebeliso ea kepele ea phethoa a le siso.

2. Lintsoa - Bahale le makoala

i) Ha Ntoa ea Segiti 1865 e e-ea ho feleng, ho ka thoe e se e felile, ho ile ha eba le lekhooa le leng le neng le palama pere e phatisoa le neng le tsoenya Basotho mane Mohokare haufi le Kolo. Monna eo ka baka la Lintsoa oa pere ea hae o ne a se a bile a bitsoa Maphatiso. O ne a nananela Basotho nasimong, matsemong, a ba nehella ka pere 'me a ba bolaea.

Ha mohlomong a khadetsa sellopha seo ho neng ho le monna ea Lintsoa. Ntokoane ho sona. Ntokoane o ne a se a itokisitse 'me a ikemiselitse ho phela le ho shoa. Hang ha ba tana, Maphatiso a gela mohlala oa hae oa nehla empa ha ba nke ba nehellana joalo Ntokoane a thunya Maphatiso a shoa. Ntokoane a namolela Basotho ba Mohokare joalo.

ii) Morena Maama, moria letšie le eena a bolaea lekhooa

le long le neng le taote moraila joaleka Goliathe. Ke mane
 thoteng ea ha Sephele haufi le Mafeteng. Ke ka selomo sa
 880. Lekhoasena le neng le kaletse fere e putoa la tloha
 Mochoping oa ba haho lona ka khopolo ea ho ea phephetsa Basotho.
 Eaba Morena Maama, leha utatse Letsoe a ne a tshile, o tloha
 hana batho ba hae 'me a hana ha ba no latela. Ha ba atamela
 le lekhoasena ba rehellane 'me lekhoasena le metsa ka
 pistole le nja la mo fosa. Eitse ha ba boetse ba tlele
 kopana Maama a le betsa pele 'me a le nepa, la oela fatše
 le shale. Basotho ba ramolelana tsateng leo.

(iii) Monna Moholo e mong oa Mokoena ea bitsoang Sekoala
 o hile a thungoa ha sehloho ntoeng ea 1865. O ne a ahile
 ha Morena moo e leng ha Morena Mojela Letsoe kajeno.
 E ne e se e le motho ea holileng ea ke keng a tseba ho 'na
 a batlaha le (ba) (bacha). A ipata ka thung eo ho neng ho
 Makhoseng lincu ka ho eona. Makhoseng a fihla a chesa ntlo
 eo - hammoho le matlo a mang. Monna moholo a tsoa ka
 longele ha a utloa mollo 'me a theosa phulana ba sa 'mone
 hobane mojana o ne o le moholo baholo. Ha a se a le
 mane phulane njanjana ea hae ea borakingana ea 'na
 ea bohoto. A teta ho e hatella ^{empa} ea mo hlola.
 Makhoseng a lemoha hore motho o teng moo 'me a ea teng. Ha a
 fihla a thunya motho enoa. O ne a thiba tikulo ka matsoho a
 ntsa a se: Asselief baas, Khomo li Baroeng (Makhoseng).
 Makhoseng a mo siea moo a kholela hore o shale anthe che.

Amorao a toha 'me a nkeloa mane latii ho baruti
ba ileng ba mo oka hantle a ba a fole.

(iv) Makhoaa ao ha a tloha ho Sekoala ke ha a leba
'nja Wepener. Ho ne ho le basali ba habo Sekoala
ba balehang 'me ba ntse ba betoa ka litholoana ke
Makhoaa ho. Ha ba tshela khokhoana ea ha
khotu ba fumana eena monna moholo khotu
a kente nako ke hara letu a emetse ho itihela ha
Makhoaa a hlaha. Monna moholo e ne e le lekoala.
Ke ha a rohaki basali bana a re ba ha 'moleise
Makhoaa. Le bona ba mo sona ka ^{lekoala} ba hae.

v) Sekoala le leng le monna ka eona ntoea eo ea Segiti
ke le ileng ^{le} utlwane le ntse le holetse 'ni lona le
le ghoeng ea Thaba Telle le re: "He 'mi ee!" Mae
a re: "Oee!" Ebe monna eo o re: "U sale u bona
bana bao ba ka. Ha ke tibe kapa ke ea Kolo
kapa ke ea Masite." Ebe Mae o re: "E."

Motsotsoana a ba a hlaha hape a re: "He, ho 'mi
ee!" Mae a re: "Oee!" A re: "U sale u bona bana
bao ba ka. Ha ke tibe kapa ke ea Kolo kapa ke
ea Masite." Monna eo a ipha mosebeki oo tatei
lele.

(V) Basotho ba ne ba e-na le makhooa oa ho hulanyetsoa
 lera tsa bona. Ba loka thapo e tšele e sebetsoang
 ka lihlahane. Thapo ena e neoa morumusa ea tla
 ea potoloha lihahle tsa ba lireng a ntse a e hulanya,
 o e hulanya joalo a be a e'ona kena ho bababo.
 Ka le hlakhamang ba lireng ba se ba sala mohlala
 oa khole eo Morao 'me ba bolaoa habonolo
 ke ba ba hulanyetsoang. Ho bile joalo le mohlala
 ntoa ea Sephele + mohlala Basotho ba bolaoang
 Makhooa a mangata.

5 (39)

5

From - Mr M. J. Maile 5
P.O. Box 18
Bothaville

4. Boloi lea Sesotho K31/5

(i) Thali-mothoana ke boloi bo atleung hara Basotho. Ho bedeloa hore ho ile ha thoha monna e mongy lihlabeng tsa Matsieng a palame lekau a e-ea koana metebong, maloting ka morero oa ho ea ^{bolae} balisana teng. Ha a fihla a ba hlatha ka selepe, ha phela a le mongy fela ea ileung a tsebisa batho litaba tse na. Ho hlatha ha hae ho emela ha le benya. Ha le ve ^{nyeli} (nyeli) a kena ka selepe a hlatho joalo.

(ii) Thali-mothoana e'ngoe e kileng ea tsejoa Sesotho ke e ileung ea fela fihla motseng oa Morena ^{Sesiso} Sesiso, Setshe. Ea kena lapeng ka motho ea fumana a le siso eaba e khoebotsa ^{lefatse} lefatse la sefate se entseng marulelo a ntlo. Litse ha le benya la bobeli ea kena lapeng ^{leo} leo motho eane eo e tsoang ho khoebotsa thupa ha hae, a leng ho lona. Eaba e fihla e mo hlaba ka eona thupa eo fetung la molala. Ha ho ka ha tsejoa hore na thali-mothoana ea motlang oo e ne e le mang.

(iii) Mane ha Morena Api ferotoli banna ba babeli ba nehellana maru. E mong a cheba leru leo ka lihlabeng, a le lalla ille litse nakong eo le reng le tla uo ota ka eona a le bata la ota fatse

e le nonyana ea tonanahali e kato ka lenong le mala
o tsoana le oa lona. E ne e hlabohile mapheo le setoro.
Ea phekhoa 'me ea tsoa Moreneng ha Api,

IV) Mane mose ho roka ea Makhaleng ho kile ha
khotahala mosali e mong. Erekaha ho thoe Basotho
ba tula ho tsoa motho ho mo etsa sethōtsela
~~ha~~ se mangetse-ngitse, mosali eo le eena ba mo
tsoa. O na bonoa ke ba 'morang lithohlong tseo
ba maloti 'me a bile a ntsa a bua,

Lebitla la Basotho ha le ka robala le chekilo
empa motho a sa ^{botokoa} (botokoa) eba le tla lebeloa ke
banna bosiu ^{bokile} (bokile) hore ho sepe^{le} ea ka le
loalang 'me a tōka a tsoa mofu sethōtsela.

V. Ho hong ho Basotho ba loalang ka hona ke ho bitsang
Thokolosi. Eka ha e bonoe ke bokle ha e se ke ea
e neheltseng feela. Mohlomong le eena ha a e bone.
Motsaneng o mong oa metsana ea ha Morena
Mojela Letie e kile ea khathatsa ^{hahato} (hahato) lapeng
la motho. Ba batla ngaka. E ne e re ha ngaka ena e
ntse e khokhothela lithakhisa e be e ntsa e li ntsa.
Ea tsienya hamphe moo ho bileng ha ronga mangosa
a Morena ho tla bona se etsahalang. ^{mangosa} (mangosa)
ana a ntsa a re a a bua ebe e le moo e a betsang

5 (39)

7

R31/5

7

Ka majoe a ^{ba}lea a ^{baleha}(baleha) ho se seo ^{ba}(ba) ka se etsang.
Iena li ne li etsahala motsihare.

(VI) Morena Moshoeshoe, Morena ea bohale o ne a sa
lumele ^{ha}(ha) baloi ^{ba}(ba) ^{boiaoa}bolaoa kapa ba lelekoa, o
ne a re ba tlisoa ^{ho}(ho) eona, ha hae motseng.
Ka 'njo e 'njo o ne a sa kholee hore batho bohle
bad ho thong ba loea ^{ba}(ba) fela ba loea. O ne a
sa kholisoe haka kang ke litaba.

Ka mohlomong, ha a ne a rata ^{ho}(ho) kholisa ntataie
le batho ba hae hore ^{ba}(ba) se ke ^{ba}(ba) ^{ba}ba tsepo ea
bona litabeng, a seha thebe ea hae eaba oa e
beha tulong tsa eona. Ka le hlakhamane a e nka
a e supisa ntataie a imakalike hore na e sehlwe ke
mang. Ntataie a botella lingaka tshole ba hae 'ne
tsa Sapa motho e mong eo li neng li re ke eona ea
loea ngwana morena. Motho eo a lokela ^{ho}(ho) ea
bolaoa. Eaba moo Moshoeshoe a hlakhang a
halepile baholo, a botella ntataie le sechaba
hore keto eo e entsoe ke eona e seno motho
eo. Ka hoo a bontsa hore tsepo e kholehali ea
^{baloi}baloi e ntee e se 'nete eona e le ketsetso.

5 (39)

8*

Mr. M.L. Maile 8
Box 18
Bothaville

5 Kamohelo ea ^{Baeti} baeti K31/5

Ena e ka molao hara Basotho hore moeti a embele
hantle, a baballe, a fepue. Banna ba ne ba fellela
khotta, anthe basali ^{ba} ba ne ^{ba} ba fellela malapung.

Moeti oa Mosali o fua mafura mantsoe hore
a itloke. Ha a e-na le ngoana (e) ^{monyenyane} (monyenyane),
me (eba) ^{eba} lapung le ngoana e monyenyane o teng,
ne e ba ^{ba} ba tha pepisanoa e le hore ba
tloaele, e mong a tle a se ke a imela e mong.
Je teng ha ho ne ho bona hore lenaka la e mong
le imetse e mong e ne e ba ea naka le boima
o khothela ea fofolang o mo thalika (ngoana) ka
lona.

Ka mohlomong monna oa moeti a fellela motheng
ka shoalane. A kopela boroko eaba ba no latolela
ka hore sebata ha se eo. Eaba ke mo a ~~ro~~ rolang
thoane ea hae eba o kena le bona thung.
Ba hlooa ho mo leleka leha ^{ba} (ba) ne ^{ba} (ba) satile
hobane o ne a ka 'na a teka le ^{bona} (bona.)

end 5 39.